

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2016. május 11.

BIOLÓGIA

**EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI
ÉRETTSÉGI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

**EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA**

Útmutató a dolgozatok értékeléséhez

1. Kérjük, **piros tollal** javítson!
2. Ha a kérdésre adott válasz hiánytalan, pipálja ki! Minden **pipa 1 pontot ér**. Fél pont nem adható. Amennyiben a kétpontos feladatot helyesen oldotta meg a vizsgázó, két pipát tegyen!
3. Ha egy feladatnak olyan helyes megoldása is van, mely a javítókulcsban nem szerepel, kérjük, hogy a javító fogadja el. Így járjon el a szinonim kifejezések esetében is (például *klorplasztisz – zöld színtest*)!
4. A megoldókulcsban **ferde vonallal (/)** jeleztük az egymással egyenértékű helyes válaszokat.
5. A feladat végén a szürke mezős táblázatban **összesítse a pontszámokat!**
6. A teljes feladatsor végén az **összesítő táblázatban** adja meg az egyes feladatokra elért pontszámot, majd ezek összegeként az összpontszámot!
7. A választható esszéfeladatokban **pipával jelölje a helyes válaszokat**. A megoldókulcsban csak a tartalmilag fontos elemek, szakkifejezések, szókapcsolatok szerepelnek logikai sorrendben. Kérjük, hogy fogadja el az ettől eltérő sorrendű, de logikus felépítésű fogalmazást is – amennyiben a feladat nem rendelkezik ezzel ellentétesen. Végül, kérjük, összesítse a helyes válaszok pontszámát, és írja be az összesítő táblázat megfelelő mezőjébe!
Esszéfeladatban pont csak az irányító kérdéseknek megfelelő válaszokra adható.
8. Amennyiben a vizsgázó mindkét választható feladattal (A és B) foglalkozott, az értékelésnél a „Fontos tudnivalók” címszó alatt leírtakat vegye figyelembe!
9. Ha az a feladat, hogy a vizsgázó **egész mondatban fogalmazzon** – például az indoklásoknál, magyarázatoknál, esszéiben – csak nyelvileg helyes mondatok fogadhatók el. Kérjük, hogy a **helyesírási hibákért ne vonjon le pontot**, de az **értelemzavaró fogalmazást vagy az egymásnak ellentmondó válaszokat ne fogadja el!**

Eredményes munkát kívánunk!

I. Gímpáfrány

5 pont

A feladat a követelményrendszer 3.4.1 és 3.4.3 pontjai alapján készült.

Fotó: eredeti

1. B és C	1+1 = 2 pont
2. B és E	1+1 = 2 pont
3. B	1 pont

II. Egy gyomirtószer hatása

8 pont

A feladat a részletes követelményrendszer 2.2.1., 2.2.2; 2.3 és 2.3.3 fejezetei alapján készült.

Az ábra forrása:

http://www.sqa.org.uk/pastpapers/papers/papers/2012/H_biology_All_2012.pdf

1. gránum/a belső membránrendszer (része) / tilakoid	1 pont
2. D	1 pont
3. C és E	1+1 = 2 pont
4.	
• ATP;	1 pont
• NADPH (+ H ⁺) / NADPH ₂ / redukált állapotú NADP	1 pont
5. A és D	1+1 = 2 pont

III. Átalakulások az élővilágban

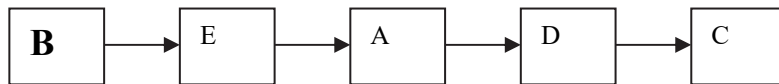
12 pont

A feladat a követelményrendszer 2.1.4; 2.2.1; 4.4.2-3.; 4.8.5; 6.4.1 pontjai alapján készült.

Az ábrák forrása: eredeti, és: www.ultrasoundschoolsinfo.com/ultrasound-the-beginnings

Az eredeti Spallanzani kép a párizsi Pasteur Intézet múzeumában látható.

1. B	1 pont
2. D	1 pont
3. A és D	1+1 = 2 pont
4. Nem, a Miller-kísérlet szerves molekulák keletkezését igazolta (nem pedig élőlényekét). <i>Másként is megfogalmazható. A válasz csak indoklással fogadható el.</i>	1 pont
5. <i>A teljes, helyes betűsor:</i>	1 pont

6. C	1 pont
7. A	1 pont
8. D	1 pont
9. B	1 pont
10. B	1 pont
11. C	1 pont

IV. Szívciklus

13 pont

A feladat a követelményrendszer 4.6.3 pontja alapján készült.

Az ábra forrása: G&S.Toole: *Understanding Biology* Stanley Thornes Ltd. Cheltenham, 1995

1. $120 - 50 = 70 \text{ cm}^3$ (70-75 cm^3 közti értékek elfogadhatók.) 1 pont
2. $70 \cdot 100 = 7000 \text{ cm}^3 = 7 \text{ dm}^3$ Az 1. pontban számolt érték százszorosa elfogadható. 1 pont
3. A kamra a 0,13 s-tól – 0,36 s-ig terjedő szakaszban húzódott össze, ami 0,23 s, a 100 ciklus alatt tehát $100 \cdot 0,23 = 23$ másodpercig dolgozott. (A 18 és 28 s közti értékek elfogadhatók.) 1 pont
4. B 1 pont
5. A 1 pont
6. C 1 pont
7. B 1 pont
8. D 1 pont
9. B és D 1+1 = 2 pont

10. A kamra térfogata a B pillanatban	>	A kamra térfogata a C pillanatban.
11. A kamrában uralkodó nyomás a zsebes billentyű kinyílása előtti pillanatban.	< vagy =	Az aortában uralkodó nyomás a zsebes billentyű kinyílása előtti pillanatban.
12. A kamrában uralkodó nyomás a zsebes billentyű kinyílása utáni pillanatban.	> vagy =	Az aortában uralkodó nyomás a zsebes billentyű kinyílása utáni pillanatban.

Minden helyes válasz 1 pont, összesen

3 pont

V. Háromféle egér

8 pont

A feladat a részletes követelmények 6.2.1. fejezete alapján készült.

A fotó forrása:

www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/2011_0079_deak_alt_genetika/ch05s03.

1.

	Aguti	Egyszínű
Szülők genotípusa	Aa	aa
Utódok genotípusai	Aa	aa

Minden helyesen kitöltött sor 1 pont, összesen

2 pont.

2. Mindkét szülő $A^S A$ 1 pont
3. A homozigóta sárga / $A^S A^S$ genotípusú egér letális/életképtelen. 1 pont

4. $\text{--}A^S A^S$ $A^S A$: AA
 letális/nem születik meg sárga aguti

Minden helyes geno- és fenotípus pár 1-1 pont, összesen 3 pont

Ha a 3. kérdésben a letális genotípust megadta, akkor a 4. kérdésben is jár érte a pont.

5. Két sárga keresztezésekor az utódok egy része (kb. negyede) elpusztul / nem születik meg. 1 pont
 Bármely, a nagyobb letalításra utaló érvelés elfogadható.

(Más megfogalmazásban is elfogadható.)

VI. Külső és belső elválasztású mirigyek**13 pont***A feladat a követelményrendszer 4.4.2 és 4.8.4 pontjai alapján készült.*

1. A	1 pont
2. A	1 pont
3. D	1 pont
4. B	1 pont
5. D	1 pont
6. C	1 pont
7. A és D	1+1 = 2 pont
8. inzulin	1 pont
9. csökkenti	1 pont
10. serkenti / emeli	1 pont
11. felvételét	1 pont
12. szintézist	1 pont

VII. Térbeli törzsfá**12 pont***A feladat a követelményrendszer 1.1; 3.3.1; 3.2.2; 3.3.3; 3.4.2 és 6.3.2 pontjai alapján készült.**Ábrák: eredeti. (Zoológiai Múzeum, Koppenhága)*

- baktériumok / prokarióták
 - gombák
 - növények
 - állatok

A sorrend tetszőleges. 1+1+1+1 = 4 pont
2. az első élőlényeket / az első sejtet / az élet eredetét / közös őst
Bármely, a közös eredetre vonatkozó megfogalmazás elfogadható. 1 pont
3. B / Az eltérő szarutartalom miatt elfogadható az E válasz is. 1 pont
4. B 1 pont
5. A két hüllő hemoglobinjának aminosavsorrendje kevésbé (kevesebb helyen) tér el, mint bármelyiküké a tigrisével összevetve.
Másként is megfogalmazható. 1 pont
6. B és C 1+1 = 2 pont
7. C és D 1+1 = 2 pont

VIII. Lemmingek

9 pont

A feladat a követelményrendszer 5.1 pontja alapján készült.

Az ábra forrása: F. de la Fuente (red.): Fauna. Band VI. Eurasien und Nordamerika.

Grammont Verlag, Lausanne, 1971

1.

hóbaglyok: B	tularémia-baktériumok: C	lemmingek: A

A teljes, helyes betűsor esetén:

1 pont.

2.

A: fogyasztás / táplálkozás / predáció

B: élősködés / parazitizmus

C: fogyasztás / táplálkozás / predáció

D: élősködés / parazitizmus

E: versengés / kompetíció

Minden helyes megnevezés 1 pont.

5 pont

3.

- A tularémia-baktériumok elszaporodása miatt, mert ezek járványszerűen elterjedhetnek a lemmingpopulációban.
- A tápnövények méregtartalma miatt, mert a sok lemming fokozott rágása miatt ezek elpusztítják / legyengítik őket.
- A ragadozók növekvő fogyasztása miatt, mert az elszaporodó ragadozók több lemminget esznek meg.

Minden helyes érv 1 pont. A sorrend tetszőleges. Más érvelés is elfogadható, ha az indoklás ésszerű.

Pl. A tápnövények megfogyatkozása miatt, mert így a lemmingek kevesebb táplálékhoz jutnak (az ábra alapján).

3 pont

Választható feladatok

IX. A A kiválasztás szabályozása

10 pont

A feladat a részletes vizsgakövetelmények 2.1.3., 4.7.1., 4.7.2. és 4.8.4. fejezetein alapul.

Az ábra forrása:

http://www.laurelalexander.co.uk/membersarticles/article_adrenal_fatigue.php

1. B

1 pont

2. C

1 pont

3. A

1 pont

4. húgyvezeték / vesevezeték

1 pont

5. csökken

1 pont

6. hipotalamusz

1 pont

	A „D” jelű csőben folyó folyadék	Az „E” jelű csőben folyó folyadék
7. Nagyszámú sejtet tartalmaz	igen	nem
8. Glükózt tartalmaz	igen	nem
9. Fehérjéket tartalmaz	igen	nem
10. Ionokat tartalmaz	igen	igen

Minden helyesen kitöltött sor 1-1 pont, összesen 4 pont.

Kiválasztás - Esszé

1.

- A szűrlet és a vizelet is fehérjementes (fehérjéket legfeljebb minimális mennyiségben tartalmaz).
- A szűrlet cukortartalmú, míg a vizelet
- egészséges szervezetben nem (vagy csak rövid időre) tartalmazhat glükózt,
- mert a szűrletbe került glükózt a szervezet a kanyarulat csatorna falán át (teljesen) visszaszívja.
- Mind a szűrletben, mind a vizeletben van karbamid / Na⁺-ion.
- Ezek koncentráció-különbségét az aktív transzport magyarázza. 6 pont

2.

- A sok víz miatt csökkenő vérplazma-koncentráció hatására (az agyalapi mirigyből)
- kevesebb ADH / vazopresszin szabadul fel,
- ez csökkenti a vesecsatornák falának vízáteresztő képességét / a vízvisszaszívás mértékét,
- ezért sok és híg vizelet ürül. 4 pont

Választható feladatok

IX. B Folyadékáramlás a fatörzsben

10 pont

A feladat a követelményrendszer 2.1.2; 2.1.4; 2.3.1; 3.4.3 pontjai alapján készült.

Az ábra forrása: Hess, D.: Növényélettan. Natura, 1979

A kép forrása: tudasbazis.sulinet.hu/hu/termesztudomanyok/biologia-10-efolyam/a-viragos-novenyek-egyedfejlodese/a-gyoker-hossz-es-keresztmetszete

1.

- A: háncsrész / rostacsövek / hánctest 1 pont
 B: kambium (gyűrű) 1 pont
 C: farész / vízszállító csövek / fatest 1 pont

Az ábrán betűvel jelölt részek felismerése a nyilak irányától függetlenül elvárt.

2. Az egyikben van szerves anyag, a másikban nincs (alig van). 1 pont

3.

- a gyökerek: Y 1 pont
- a fotoszintetizáló levelek: X. 1 pont

4. A 1 pont

5. A és D 1+1 = 2 pont

-
6. Az aktív transzport ATP igényes, a passzív transzport viszont nem az. / Vagy:
Az aktív transzport fokozza a koncentrációkülönbséget, a passzív transzport viszont csökkenti. 1 pont

Víz és növényi élet - esszé 10 pont

- 1.
- A fehérjék képződésekor víz keletkezik (kondenzáció),
 - lebontásukhoz / hidrolízisükhöz víz szükséges. 2 pont
- 2.
- A turgor a sejtfalra belülről nehezedő (hidrosztatikai) nyomás,
 - amit az ozmózis miatt beáramló víz okoz.
 - A nagy turgorú zárósejt nyitja a gázcsere nyílást / légrést,
 - a turgor csökkenése zárja. 4 pont
- 3.
- A vízfelszívás okai: a levelek párologtatása / szívó hatása,
 - a gyökérszívás
 - és a hajszálcsovesség / a víz kohéziója. 3 pont
- Vagy bármely más három tényező megnevezése, amely a növények párologtatását és vízfelszívását befolyásolja. Pl: páratartalom, talajminőség, légmozgás.*
- 4.
- A fagyás során a víz térfogata megnő, a jég ezért szétrepeszt az élő sejteket / roncsolja a szöveteket. / Vagy: a jégkristályok / a víz megfagyása miatt kiszárad a fa. 1 pont